

เปรียบเทียบความเหมือน ความแตกต่างระหว่างรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์

Comparison of Similarity and Difference between Political Science and Public Administration

สมพงศ์ บุญมาก *

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

Sompong Bunmak *

Mahamakut University, Royal College Sri Thammamasokrat Campus

บทคัดย่อ

เนื่องจากปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐบาลหรือเอกชน เปิดสอนในสาขาวิชารัฐศาสตร์ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ อย่างกว้างขวาง จึงเป็นเหตุให้เกิดความสนใจถึงความแตกต่างระหว่างสาขาวิชา “รัฐศาสตร์ กับ รัฐประศาสนศาสตร์” ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้างในการเรียนการสอนของทั้ง 2 สาขาวิชานี้

การศึกษาวិชาทางรัฐศาสตร์ (Political Science) เป็นการศึกษาศาสตร์ที่ว่าด้วยรัฐ (The science of the state) ซึ่งถือว่าเป็นสาขาหนึ่งของสังคมศาสตร์ (Social Sciences) ที่กล่าวถึงทฤษฎีการจัดตั้งองค์การรัฐบาลและการดำเนินงานของรัฐ (Practice of the state) หรือรวมถึงพฤติกรรมการเมือง (political behaviour) หรือการแสวงหาอำนาจทางการเมือง (power-seeking) ของกลุ่มคน องค์การ และสถาบัน อันมีลักษณะแตกต่างไปจากรัฐ (state) ซึ่งมุ่งที่จะแสวงหาอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐ (public policy) และทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (the direction of social change) หรือเป็นที่เข้าใจกันง่ายที่สุดในประเทศไทย คือเป็นวิชาการเมืองหรือศาสตร์ว่าด้วยการเมืองหรือศาสตร์ว่าด้วยอำนาจ (science of power) ซึ่งหมายถึงวิชาที่มุ่งศึกษาองค์การที่มีอำนาจปกครองรัฐหนึ่ง และการแข่งขันกันมีอำนาจในรัฐหนึ่งนั่นเอง (A-phaphirom, A., 2002 : 1-2)

ส่วนการศึกษาวิชาทางรัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) คือ การศึกษาหาความรู้ในทุกด้านที่จำเป็นต้องใช้ในการบริหารงานภาครัฐ และวิชาทางรัฐประศาสนศาสตร์ยังมีความเป็น “สหสาขาวิชา (Interdisciplinary)” กล่าวคือ รัฐประศาสนศาสตร์ต้องอาศัยความรู้จากหลายสาขาวิชา เช่น รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา กฎหมาย และในบางกรณีอาจรวมถึงความรู้ด้านที่เป็นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้นรัฐประศาสนศาสตร์ จึงศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง “กิจการสาธารณะ (Public Affairs)” ที่มุ่งศึกษาว่าจะมีวิธีดำเนินการกิจกรรมที่ทำงานร่วมกันในสังคมอย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามวัตถุประสงค์ที่ปัจเจกบุคคลแต่ละคนต้องการ

คำสำคัญ : ศาสตร์, การเมือง, ภาครัฐ, สหสาขาวิชา, ปัจเจกบุคคล, การใช้อำนาจรัฐ, การบริหารนโยบายสาธารณะ

Abstract

Due to both government and private universities are currently teaching in Political Science and Public Administration Science widely, causing interested in the difference between the teaching and learning of Political Science and Public Administration Science.

Political Science studies are the science of the state, which is considered a branch of social sciences that discusses the theory of government organization and state operations (Practice of the state). It includes political behavior or political power (power-seeking) of people, organizations and institutions that are different from the state. It aims to seek public policy and direction of social change. It is most easily understood in Thailand that academic, political science or science of power which refers to subjects aimed at studying a government that has power and competition with power in one state (A-phaphirom, A., 2002 : 1-2)

The Public Administration studies are the study of knowledge in all aspects that are required in public administration. Subjects in public administration are also "Interdisciplinary", that is, Public administration requires knowledge from many disciplines such as political science, economics, sociology, law, and in some cases may include knowledge in science and technology. Therefore, the Public administration is studying about "Public Affairs" that aims to study how to conduct activities are shared in the society for maximum benefit for the purposes of each individual needs.

Keywords : Science, Politics, Government, Multidisciplinary, Individual, State Power, Public Policy Management

บทนำ

หลายคนกำลังคิดและมองหาโอกาสทางการศึกษาโดยคนส่วนใหญ่มักจะมีใจสับสนแยกไม่ออก ระหว่างการเรียนในสาขาวิชารัฐศาสตร์และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ว่ามีกระบวนการการเรียนการสอน เหมือนหรือไม่ หรือจะมีความแตกต่างกันอย่างไร ดังนั้นจึงอยากนำเสนอแนวคิดพอเป็นความรู้โดยสังเขป ซึ่งอาจจะช่วยให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างสาขาวิชาทั้ง 2 และเข้าใจสาระสำคัญของวิชานี้ว่าเมื่อเรียนจบมาแล้วจะสามารถทำงานทำได้จริง ทั้งงานในภาครัฐและงานภาคเอกชนหรือไม่ ซึ่ง

อาจอธิบายให้เข้าใจได้ง่ายๆดังนี้

สาขาวิชารัฐศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของรัฐ อำนาจอธิปไตย โครงสร้างทางอำนาจ ความสัมพันธ์ทางอำนาจภายในรัฐ การเมืองการปกครอง การบริหารประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการในภาครัฐโดยบูรณาการความรู้จากหลายๆ ศาสตร์มาใช้ในการบริหารจัดการทั้งรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ศิลปะศาสตร์ และสังคมศาสตร์อื่นๆ จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นสหศาสตร์วิทยาการสังคมศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ประยุกต์ โดยแต่ละมหาวิทยาลัยจะเรียกแตกต่างกันไป สำหรับแนวโน้มปัจจุบัน รัฐประศาสนศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในหลายมหาวิทยาลัยแต่อย่างไรก็ตามรัฐประศาสนศาสตร์ก็เป็นเพียงสาขาหนึ่งในคณะรัฐศาสตร์

เนื้อความ (Content)

สาขาวิชารัฐศาสตร์

การศึกษาประวัติของวิชารัฐศาสตร์ ดังต่อไปนี้

1. สมัยกรีก ถึงแม้ว่าวิชารัฐศาสตร์จะมีการพัฒนาการเมื่อไม่นานมานี้ในฐานะที่เป็นวิชาที่มีลักษณะการศึกษาเฉพาะด้าน (a special field study) แต่ก็ยังเป็นวิชาที่สามารถค้นคว้าเรื่องราวถึงการศึกษาทั้งภาคทฤษฎี (theoretical) และภาคปฏิบัติ (practical) ในส่วนที่เกี่ยวกับการเมืองและรัฐมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ (ancient greeks) คือประมาณ 300 ถึง 500 ปีก่อนคริสต์ศักราช กล่าวได้ว่า พลาโต (Plato) เป็นบิดา

ของวิชาทฤษฎีการเมือง (political theory) ส่วนอริสโตเติล (Aristotle) เป็นบิดาของวิชารัฐศาสตร์ของตะวันตก นักปราชญ์ทั้งสองคนที่กล่าวนามมาแล้วนั้นได้มอง รัฐ ในแง่ปรัชญา กล่าวคือ พิจารณาเห็นว่าบรรดาความรู้ทั้งหลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหมด

ตามความคิดของอริสโตเติลนั้นแบ่งศาสตร์ (sciences) ออกได้เป็น 3 ประเภท คือ ภาคปฏิบัติ (practical) ภาคทฤษฎี (theoretical) และการผลิต (productive) สำหรับ การเมือง นั้น เขาจัดอยู่ในประเภท ภาคปฏิบัติ นอกจากนั้นถือกันว่าอริสโตเติลเป็นผู้วางรากฐานวิธีการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ (scientific method) กล่าวคือ เขาได้ศึกษารัฐบาลที่เป็นอยู่ด้วยวิธีการรวบรวมข้อเท็จจริงโดยการสังเกต (empirical observations) (A-phaphirom, A., 2002 : 4)

2. สมัยโรมัน สืบต่อมาในสมัยโรมัน มรดกของวิชารัฐศาสตร์ที่จักรวรรดิโรมันถ่ายทอดไว้ให้กับคือสาขาวิชากฎหมาย หลักนิติศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งมีรากฐานมาจากแนวความคิดสโตอิก (stoic) ที่ยอมรับความเสมอภาคของมนุษย์ ความเป็นพระบิดาของพระเจ้า และคุณค่าของปัจเจกชน (individual) ของทุกคนโดยไม่คำนึงว่าเขาผู้นั้นจะมีฐานะต่ำต้อยเพียงใดก็ตาม เพราะฉะนั้นปรัชญาของประชาธิปไตยที่ยอมรับเรื่องความเป็นผู้มีเหตุผลของมนุษย์ ศีลธรรมและความเสมอภาค รวมทั้งความคิดในเรื่องกฎธรรมชาติ (natural rights) และสิทธิตามธรรมชาติ (natural rights) ต่างเป็นหนี้บุญคุณหลักปรัชญาสโตอิก (stoicism) และซีเซโร (Cicero) ผู้ซึ่งได้นำปรัชญาสโตอิก (stoic philosophy) มาผสมผสานกับความคิดทางการเมืองตะวันตก

3. สมัยฟื้นฟู ครั้นสืบมาในสมัยฟื้นฟู (the Renaissance) ได้เกิดความสนใจในการนำการเรียนรู้ในสมัยกรีกโบราณและโรม รวมทั้งผลงานของนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ทางรัฐศาสตร์มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ขึ้นอีก และในขณะที่ได้เกิดรัฐแห่งชาติ (national states) ขึ้นในยุโรปตะวันตก ซึ่งได้สั่นคลอนอำนาจของพระสังฆราช (Pope) และจักรพรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ (Holy Roman Emperor) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้เกิดการปฏิรูป (the Reformation) อันนำไปสู่การตั้งศาสนาแห่งชาติ (national churches) ที่อยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์ (monarchs) ที่เข้มแข็งในขณะศาสนาเสื่อมความสำคัญลงได้เกิดตุลวงแห่งอำนาจอันใหม่ระหว่างอำนาจทางอาณาจักรและศาสนจักร ในคาบเวลาดังกล่าวนิโคโล มาเคียเวลลี (Niccolo Machiavelli) ได้เป็นผู้ริเริ่มในการแยกการเมืองออกจากศาสนา ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าในยุคนี้มีการยอมรับในเรื่องเอกภาพแห่งชาติ (national unity) ความมั่นคง (security) และผลประโยชน์ (interest) เป็นสิ่งที่มาก่อนและอยู่เหนือความเคารพพระสังฆราชและความเชื่อที่เป็นอจินไตย (dogma)

4. ยุคใหม่ เริ่มตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 โดยนิโคโล มาเคียเวลลี (Niccolo machiavelli) ผู้ซึ่งได้ให้ความสนใจในสภาพของปรากฏการณ์การเมืองที่เป็นจริง หรือที่เรียกกันว่าเป็นการศึกษาเชิงพฤติกรรม (behavioral) กล่าวคือ วิธีการศึกษารัฐศาสตร์ยุคใหม่มักจะไม่สนใจว่าอะไรคือมาตรฐานของความดีหรือความชั่ว และมักจะไม่สนใจว่าสิ่งใดเป็นเกณฑ์ในการวัด ความควร หรือ ความไม่ควร ในทางการเมือง แต่จะให้ความสนใจปรากฏที่เกิดขึ้นเป็นกรณีๆ ไป ซึ่งหมายถึงการให้ความสำคัญกับแหล่งข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าแนวโน้มของการศึกษาจึงเป็นในลักษณะที่ไม่เหมือนกับในยุคเริ่มแรกหรือในยุคสมัยกลางยุโรป การศึกษาในยุคใหม่จะมุ่งพิจารณาและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ เช่น การศึกษาการเมืองและการปกครองของสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน หรือการศึกษาเกี่ยวกับระบบรัฐสภาของมาเลเซียเหล่านี้เป็นต้น (A-phaphirom, A., 2002 : 6-7)

การศึกษารัฐศาสตร์โดยทั่วไปมีอยู่ 3 แนวคิด

1. การศึกษารัฐศาสตร์ตามแนวคิดเชิงปรัชญา เป็นการเน้นศึกษาจากความคิดของนักคิด และปรัชญาของนักปราชญ์ โดยเฉพาะนักคิดและนักปราชญ์ที่เป็นที่ยอมรับเป็นการทั่วไปทั้งในหมู่ผู้ปกครองประชาชนและปัญญาชนเนื้อหาสาระและจุดสนใจในการศึกษารัฐศาสตร์ตามแนวคิดเชิงปรัชญา จึงเป็นเรื่องของ

การรับรู้ เข้าใจ เรียนรู้และยอมรับอิทธิพลทางความคิดของบรรดานักคิดและนักปราชญ์เหล่านั้น ทั้งนี้โดยให้ความสำคัญกับความคิดทางการเมืองและปรัชญาทางการเมืองเป็นเรื่องหลัก

นักคิดและนักปราชญ์ทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการศึกษารัฐศาสตร์ตามแนวคิดเชิงปรัชญา มีอยู่ด้วยกันหลายคนและหลายสำนักความคิด อาทิ โสกราตีส เพลโต อริสโตเติล มาเคียเวลลี โทมัส ฮ็อบส์ จอห์น ล็อก และคาร์ล มาร์กซ์ เป็นต้น

โสกราตีส ซึ่งเป็นบิดาของปรัชญาการเมือง ได้ตั้งคำถามสำคัญเกี่ยวกับความดี ความยุติธรรม ความกล้าหาญ เป้าหมาย และความต้องการของรัฐ รูปแบบที่ดีที่สุดของรัฐและการกระทำทางการเมืองที่ดีและยุติธรรม เป็นต้น ซึ่งคำถามดังกล่าวเป็นแนวทางของปรัชญาการเมืองที่พยายามเสนอแนะและแสวงหารูปแบบการกระทำหรือกิจกรรมและระเบียบแบบแผนทางการเมืองที่มีความถูกต้องและดีงามนั่นเอง

เพลโต (Plato) ได้เสนอแนะตัวแบบที่ดีและแสวงหาเป้าหมายที่ดีทางการเมืองไว้ในงานเขียนสำคัญ คือ อุดมรัฐ (Republic) รัฐบุรุษ (Statesman) และกฎหมาย (Laws) ทั้งนี้เพลโตเสนอว่า รัฐในอุดมคติจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อบรรดานักปราชญ์มาเป็นกษัตริย์หรือผู้ปกครองซึ่งเรียกว่ากษัตริย์นักปราชญ์ หรือราชาปราชญ์ (Philosopher King) มีความรู้ มีคุณธรรม มีความสมานฉันท์และเอกภาพของจิตใจ ซึ่งเต็มไปด้วยความดีงามถูกต้อง กล้าหาญ มีเหตุผลมีจิตใจแน่วแน่ มั่นคง สุขภาพ รู้จักประมาณตนและไม่เห็นแก่เงินทอง กล่าวโดยรวมก็คือ มีความฉลาด ความจำดี ควบคุมตัวเองได้ดี สามารถแสวงหาความรู้เกี่ยวกับความจริงได้อย่างครบถ้วน ทั้งนี้โดยเป้าหมายของการปกครองก็เพื่อสิ่งที่ดีงามของผู้ถูกปกครองนั่นเอง

อริสโตเติล (Aristotle) ผู้ที่ได้เสนองานเขียนเรื่อง การเมือง (Politics) ได้กล่าวไว้ว่า รัฐในอุดมคติหรือระบอบการปกครองที่พึงปรารถนา ได้แก่รัฐที่มีการปกครองระบอบอภิชนาธิปไตย (aristocracy) ซึ่งเน้นที่คุณสมบัติของคนที่ปกครองตามสัดส่วนที่ยึดถือคุณความดีเป็นหลัก สิ่งนี้ถือเป็นเรื่องของความเสมอภาคตามสัดส่วนที่ถือว่าคุณความดีนั้นย่อมมีคุณค่าต่อรัฐหรือเป้าหมายของรัฐตามหลักความยุติธรรมเฉลี่ย สำหรับเกณฑ์ที่อริสโตเติลใช้แบ่งประเภทของระบอบการปกครองนั้นมีอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรกเกณฑ์จำนวนของผู้ปกครอง ประการที่สองคือเกณฑ์คุณธรรมหรือเป้าหมายการใช้อำนาจของผู้ปกครองเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

สำหรับมาเคียเวลลี (Machiavelli) ที่ได้เขียนเรื่องเจ้า (The Prince) เสนอแนะว่าการปกครองเป็นเรื่องของศิลปะในการใช้อำนาจ รัฐถือเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์บรรลุความมั่นคง ปลอดภัย และการอยู่ดีกินดี เป้าหมายสูงสุดของการเมืองอยู่ที่ผลประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นหากการใดที่มุ่งกระทำเพื่อเป้าหมายดังกล่าวแล้ว ผู้ปกครองย่อมใช้วิธีการที่ไม่มีศีลธรรมได้ รัฐบุรุษจึงต้องรู้จักวิธีที่จะทำอะไรโดยปราศจากศีลธรรมได้ ทั้งนี้จากอุดมคติและจริยธรรมนั้น แม้จะเป็นบรรทัดฐานที่สำคัญทางการเมืองก็ตาม แต่เป็นเทคนิคที่มักจะไม่ค่อยได้ผลในทางปฏิบัติ

สำหรับโทมัส ฮ็อบส์ (Thomas Hobbes) ที่ได้เขียนเรื่อง Leviathan เสนอแนะว่า ภายใต้กฎธรรมชาติ (natural laws) ซึ่งทุกคนสามารถสนองความต้องการและความพอใจโดยทำอะไรก็ได้นั้นจะทำให้มนุษย์ต้องเผชิญกับความก้าวร้าวและเห็นแก่ตัวของมนุษย์เองซึ่งกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางความต้องการของมนุษย์ในการที่จะแสวงหาทั้งความสุขและความมั่นคงปลอดภัย ดังนั้นการที่มนุษย์สามารถบรรลุถึงเป้าหมายของความต้องการดังกล่าวได้จำเป็นต้องสละสิทธิ์ตามธรรมชาติ (natural rights) ซึ่งได้แก่การที่คนเราแต่ละคนมีอิสระเสรีที่จะใช้อำนาจของตนเองตามต้องการ โดยมอบให้ผู้ปกครองหรืออภิปตย์เป็นผู้ใช้อำนาจบังคับของส่วนรวมในรูปของกฎหมายเพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมได้

ส่วนจอห์น ล็อก (John Lock) ที่ได้เขียนหนังสือเรื่อง The Second Treatise of Civil Government เสนอแนะว่ารัฐบาลที่ดีคือรัฐบาลที่เกิดจากการทำสัญญาประชาคม (Social Contract) ของประชาชนร่วมกัน เพื่อให้เป็นหน้าที่เป็นองค์การในการใช้อำนาจส่วนกลางร่วมกัน โดยที่มีอำนาจอย่างจำกัดและรับผิดชอบในการรักษา

และส่งเสริมสิทธิตามธรรมชาติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในชีวิตและทรัพย์สิน หากไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพได้ประชาชนก็สามารถเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้

ส่วน คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ที่ได้เขียนหนังสือเรื่อง The Communist Manifesto อธิบายว่ารัฐเป็นเครื่องมือในการกดขี่ของชนชั้นนายทุนที่กระทำต่อชนชั้นกรรมาชีพ จึงเสนอแนะว่าสังคมที่ดีควรเป็นสังคมคอมมิวนิสต์ที่ปราศจากรัฐไม่มีชนชั้นและผู้ปกครองโดยที่ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

2. การศึกษารัฐศาสตร์ตาม แนวคิดเชิงสถาบันและโครงสร้าง (Institutional & Structural) นั้นมุ่งอธิบายว่ารัฐและการปกครองที่ดีจะต้องเป็นรัฐที่มีการสร้างสมรรถนะ เสถียรภาพและแบ่งแยกความแตกต่างตามความชำนาญเฉพาะด้านในการทำหน้าที่ของสถาบันทางการเมืองการปกครอง เพื่อให้เกิดการแบ่งงานกันทำตามขอบเขตอำนาจหน้าที่หลักของแต่ละสถาบันและการเป็นฐานรองรับให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง รวมทั้งการตรวจสอบ ถ่วงดุลระหว่างสถาบันด้วยกันเองด้วย โดยเฉพาะระหว่างสถาบันที่ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครอง 3 สถาบันคือ สถาบันนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้สถาบันดังกล่าวมีการรวมศูนย์การผูกขาดอำนาจแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ซึ่งจะเป็นเหตุให้เกิดการครอบงำทางอำนาจ การทุจริตฉ้อฉล และการคุกคามต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนและผลประโยชน์ส่วนรวมของรัฐได้ แนวคิดเชิงสถาบันและโครงสร้าง จึงเป็นการศึกษาที่เน้นแบบแผนกิจกรรมหรือการกระทำในรูปของกลุ่มหรือองค์กรที่มีการจัดตั้งทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยที่มีกรอบกำหนดของโครงสร้างเป็นเครื่องกำกับความสัมพันธ์และความแตกต่างของหน้าที่ รวมทั้งจุดมุ่งหมายของกิจกรรมนั้นๆ ด้วย

3. การศึกษารัฐศาสตร์ตาม แนวคิดเชิงระบบ (systems concept) นั้นมุ่งอธิบายว่ารัฐและการปกครองที่ดีนั้น จะต้องประกอบด้วยส่วนย่อยต่างๆ ที่มีการทำงานร่วมกันอย่างมีลำดับขั้นตอน มีการประสานสอดคล้องได้ดุลยภาพมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีการปรับตัว และส่งผลต่อสมรรถภาพโดยรวมของทั้งระบบ (Sheets of Fundamentals Principle of Political Science. Sukhothaimathirath University, 2011 : 7-9)

ความสัมพันธ์ระหว่างสาขาวิชารัฐศาสตร์กับศาสตร์อื่นๆ

1. กับประวัติศาสตร์ เอ.อาร์. ซีลีย์ นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์ที่ขาดรัฐศาสตร์ย่อมไร้ผล รัฐศาสตร์ที่ปราศจากประวัติศาสตร์ย่อมไร้ราก

2. กับเศรษฐศาสตร์ บางครั้งมักมีการเรียกรวมกันว่า เศรษฐกิจการเมือง เพราะถือว่าโครงสร้างทางการเมืองมีผลต่อวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ

3. กับภูมิศาสตร์ การพัฒนาพื้นที่จะขึ้นอยู่กับกฎ ซึ่งได้มาจากการศึกษาภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ โดยนำมาใช้ในเชิงนโยบายต่างประเทศ รวมทั้งการวางแผนทางทหาร หรือกำหนดจุดยุทธศาสตร์ ตัวอย่างบุคคลผู้ที่ใช้ทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์ เช่น ฮิตเลอร์ ทฤษฎีสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์มี 3 ทฤษฎี คือ ดินแดนหัวใจ บริเวณขอบนอก และอำนาจทางทะเล

4. กับสังคมวิทยา เป็นศาสตร์ที่ครอบคลุมชีวิตทางสังคมไว้ทั้งหมด โดยให้ความสนใจตั้งแต่ระดับย่อยที่สุด คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตลอดจนถึงการจ้องการระดับรัฐ

5. กับมานุษยวิทยา ดังจะเห็นได้จากคำว่า มานุษยวิทยาการเมือง ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ศึกษาลักษณะแบบของผู้นำดั้งเดิม หรือผู้นำชุมชนที่ยังด้อยความเจริญ และการก่อตัวขององค์การทางการเมือง การวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมือง

6. กับจิตวิทยา ดังจะเห็นได้จากคำว่าจิตวิทยาสังคมซึ่งถือว่าจิตหรือบุคลิกภาพของมนุษย์ขึ้นอยู่กับสภาวะทางสังคม ดังนั้นจิตวิทยาสังคมจึงให้ความสำคัญกับสภาวะแวดล้อมทางสังคม เช่น การเรียนรู้จากสถาบันทางสังคมต่างๆ เป็นต้น ในส่วนของจิตวิทยาการเมือง จะศึกษาในเรื่องต่างๆ เช่น พฤติกรรมการออกเสียงลงคะแนน การจูงใจบุคลิกภาพผู้นำทางการเมือง อุปนิสัยแบบประชาธิปไตย เป็นต้น

7. กับปรัชญาและจริยศาสตร์ ดังจะเห็นได้จาก แนวคิดจากผู้นำทางการเมืองที่มีปรัชญาทางการเมืองที่แตกต่างกัน หรือคล้ายคลึงกัน หรือ ทฤษฎีราชาปราชญ์ ทศพิธราชธรรม เป็นต้น

8. กับวิทยาศาสตร์ รัฐศาสตร์ได้นำวิทยาศาสตร์มาใช้ในการพิจารณาเรื่องต่างๆ เช่น กำลังอำนาจ ความต้องการทางพลังงาน เชื้อเพลิง ผลผลิตทางการเกษตร ความสัมพันธ์ในเชิงการทูต เช่น ที่ปรึกษาทางวิทยาศาสตร์

9. กับประชากรศาสตร์ มัลซีส กล่าวว่า อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นแบบความก้าวหน้าทางเรขาคณิต แต่การผลิตอาหารเพิ่มขึ้นเป็นแบบเลขคณิต ซึ่งจากตัวอย่างค่ากล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าศาสตร์แห่งรัฐนี้จะต้องนำมาใช้ในการควบคุมกับ

จึงพอสรุปได้ว่า การศึกษารัฐศาสตร์นั้น มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในเชิงทฤษฎีเป็นส่วนใหญ่ อาจจะพอเล็งเห็นได้ดังแนวคิดของนักปรัชญาที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้น

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หรือ Public Administration

การให้ความหมายของคำว่า Public Administration นับตั้งแต่เริ่มมีการศึกษาวิชานี้มาตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 โดย Woodrow Wilson ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้ให้กำเนิดการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยวิลสันได้เขียนบทความที่ชื่อว่า The Study of Administration เมื่อปี ค.ศ. 1887 (Woodrow Wilson, 1941 : 481-506) และถือว่าเป็นผลงานทางวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ชิ้นแรกที่มีการเผยแพร่เป็นลายลักษณ์อักษร และเริ่มมีการศึกษาวิชานี้อย่างจริงจังโดยมีนักวิชาการและผู้ศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ได้ให้คำนิยาม หรือความหมายของคำว่า Public Administration หรือ รัฐประศาสนศาสตร์

ไว้เป็นจำนวนมากจึงขอนำเสนอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

Nicholas Henry. (1980 : 27) ได้ให้ความหมายไว้ว่า รัฐประศาสนศาสตร์ เป็นวิชาที่มีเอกลักษณ์โดยมีความแตกต่างจากวิชารัฐศาสตร์ในแง่ที่ว่า ให้ความสนใจในการศึกษาถึงโครงสร้างและพฤติกรรมของระบบราชการ รวมทั้งเป็นศาสตร์ที่มีระเบียบและวิธีการศึกษาเป็นของตนเอง มีความแตกต่างจากศาสตร์การบริหารในแง่ที่ว่า เป็นวิชาที่ศึกษาเรื่องของการขององค์การของรัฐที่ไม่ได้มุ่งแสวงหากำไรเหมือนองค์การธุรกิจเอกชนและเป็นวิชาที่สนับสนุนให้องค์การของรัฐมีโครงสร้าง กลไกการตัดสินใจและพฤติกรรมของข้าราชการที่เกื้อกูลต่อการให้บริการสาธารณะ

George S. Gordon. (1975 : 8) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า รัฐประศาสนศาสตร์ หมายถึง กระบวนการ องค์การ และบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางราชการทั้งหลายและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดและนำเอากฎหมาย ระเบียบ แบบแผนต่าง ๆ ที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการออกไปปฏิบัติ

James W. Fesler (James W. Feslwr, 1980 : 2-12) ได้ให้ความหมายว่า ศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ คือ การกำหนดและปฏิบัติตามนโยบายของระบบราชการ ซึ่งตัวระบบมีขนาดใหญ่โตและมีลักษณะความเป็นสาธารณะ

Felex A. Nigro and Lloyd G. Nigro (1977 : 18) ได้นำเสนอแง่มุมที่อาจนำมาเป็นคำนิยามของคำว่ารัฐประศาสนศาสตร์ไว้ว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) คือ

1. เป็นความพยายามของกลุ่มที่ร่วมมือกันปฏิบัติงานในหน่วยงานสาธารณะ
2. มีขอบเขตครอบคลุมถึง การปฏิบัติงานของทั้งสามฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการตลอดจนความสัมพันธ์ที่มีระหว่างกัน
3. มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายสาธารณะ จึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมือง
4. มีความแตกต่างจากการบริหารงานของภาคธุรกิจเอกชนในประเด็นที่สำคัญๆ หลายประการ
5. มีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับกลุ่มเอกชน และปัจเจกชนจำนวนมาก ในอันที่จะจัดหาบริหารสาธารณะให้แก่ชุมชน

อย่างไรก็ตาม แม้การให้คำนิยามที่ชัดเจนและมีความหมายที่สมบูรณ์แบบจะทำได้ยาก แต่ไม่ได้หมายความว่า เราจะไม่สามารถให้ความหมายของคำว่า รัฐประศาสนศาสตร์ หรือ Public Administration ได้ ดังนั้น ในฐานะที่เป็นผู้สนใจศึกษาวิชานี้ จึงอาจพิจารณาถึงความหมายของ Public Administration โดยแบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 นัยยะ คือ

นัยยะแรก เป็นการพิจารณาในแง่ของสาขาวิชา (Discipline) หรือในแง่ของวิชาการการศึกษา (Study) ในภาษาอังกฤษ คือ Public Administration ส่วนในภาษาไทยจะใช้คำว่า รัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งเป็นคำสมาสประกอบด้วยคำว่า รัฐ+ประศาสนะ+ศาสตร์ ศัพท์คำนี้ถูกแปลมาโดยใช้คำว่า รัฐ แทนคำว่า Public ซึ่งอาจเป็นเพราะในอดีตกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบ้านเมือง หรือการจัดทำกิจการสาธารณะทั้งหลายเป็นเรื่องของหลวง หรือของทางราชการทั้งสิ้น เพราะตามสภาพของสังคมในอดีต รัฐจะเป็นผู้จัดทำและให้บริการสาธารณะแต่เพียงผู้เดียว จึงทำให้มีการแปลคำว่า Public ว่า รัฐ แทนที่จะแปลว่า สาธารณะ ตามความหมายที่ควรจะเป็น

นัยยะที่สอง เป็นการพิจารณาในแง่ของกิจกรรม ปกติในภาษาอังกฤษจะให้คำว่า public administration คือเรียกเช่นเดียวกับการแปลว่า สาขาวิชา แต่เขียนต่างกันโดย นำหน้าด้วย p ตัวเล็กและ a ตัวเล็ก สำหรับในภาษาไทย จะเรียกว่า การบริหารรัฐกิจ หรือการบริหารราชการ แต่จะไม่เรียกว่า รัฐประศาสนศาสตร์

สรุป จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปถึงความหมายของคำว่า รัฐประศาสนศาสตร์ หรือ Public Administration ได้ว่า รัฐประศาสนศาสตร์ หรือ Public Administration หมายถึง

1. ความพยายามของกลุ่มคนที่ร่วมกันปฏิบัติงานในหน่วยงานต่างๆ ให้บรรลุผลโดยมุ่งที่ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มคน หรือสังคมโดยรวม
2. มีขอบเขตครอบคลุมถึงการปฏิบัติงานและความสัมพันธ์ของทั้งสามฝ่ายของรัฐคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ
3. มีบทบาทต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมือง และมีบทบาทสำคัญในการนำนโยบายออกไปปฏิบัติให้บรรลุผล
4. มีความแตกต่างจากการบริหารงานของภาคธุรกิจเอกชน ในประเด็นที่สำคัญๆ หลายประการ แต่ในขณะเดียวกันก็มีความใกล้ชิดกับกลุ่มเอกชนปัจเจกบุคคลอย่างมาก เนื่องจากเป็นผู้จัดทำบริการสาธารณะให้แก่ชุมชนและสังคม
5. มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการระหว่างประเทศด้วย (Ladawan Na Ayuthya, S., 2008)

การศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในฐานะที่เป็นศาสตร์ (science) และในฐานะที่เป็นศิลป์ (art)

คำว่า public administration นั้น อาจมองได้เป็น 2 ด้าน คือมองในด้านของการปฏิบัติงาน (public administration as an activity) เรียกว่าเป็นการบริหารราชการ การบริหารรัฐกิจ การบริหารสาธารณกิจ หรือการบริหารสาธารณะก็เรียก ก็มองในด้านของการเป็นสาขาวิชาการบริหารรัฐกิจ อันเป็นวิชาที่ว่าด้วยการบริหารงานของรัฐ

เมื่อมองในด้านของการเป็นวิชาการนั้น public administration เป็นสาขาวิชาแขนงหนึ่ง เรียกว่ารัฐประศาสนศาสตร์หรือวิชาการบริหารรัฐกิจ ซึ่งเป็นวิชาที่ว่าด้วยการบริหารงานของรัฐ เป็นศาสตร์หรือวิชาการ (science) อันรวบรวมเป็นระบบ (systematic) มีหลักการ มีกฎเกณฑ์ที่สามารถศึกษาได้และนำถ่ายทอดให้ความรู้กันได้

เมื่อมองในด้านของการปฏิบัติงาน public administration หรือการบริหารราชการ การบริหารรัฐกิจ การบริหารสาธารณกิจ หรือการบริหารสาธารณะ และควบคุมคนจำนวนมากเพื่อความสามารถที่

จะนำเอาทรัพยากรในการบริหารมาใช้ในระบบการบริหารเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ คือการทำให้นโยบายแห่งรัฐบรรลุผลสำเร็จเป็นจุดหมายปลายทาง ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ (experience) และทักษะ (skills) ของนักบริหารแต่ละคนเข้ามาเป็นเครื่องช่วย

public administration แม้จะแยกมองได้ว่าเป็นศาสตร์ (science) และเป็นศิลป์ (art) ก็ตาม แต่ก็มีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง เพราะการบริหารรัฐกิจจะมีประสิทธิภาพ ถ้าหากว่านักบริหารมีความรู้ใน วิชาการบริหารรัฐกิจหรือรัฐประศาสนศาสตร์อันจะช่วยให้เกิดความฉลาดปราดเปรื่อง (inrelligence) ในการ บริหารงาน โดยธรรมชาติแล้วไม่ว่าจะมีคุณลักษณะของนักบริหารอยู่อย่างเลอเลิศหรือไม่ก็ตาม การศึกษาถึง วิธีการบริหารงานที่ถูกต้องจะช่วยให้เป็นนักบริหารที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยนำเอาหลักวิชาไปประยุกต์หรือปรับใช้กับ การปฏิบัติงานของตนให้ผลงานมีคุณค่ายิ่งขึ้น อันเรียกได้ว่าเป็นผู้มีศิลป์ในการบริหาร

การศึกษาขอบข่ายของรัฐประศาสนศาสตร์ในฐานะที่เป็นสาขาวิชา

รัฐประศาสนศาสตร์ (public administration) ในฐานะที่เป็นสาขาวิชาหนึ่งในลักษณะที่เป็น ศาสตร์ (science) ที่หมายถึงวิทยาการหรือความรู้อันมีการจัดระเบียบ(ordered) ที่พึงเชื่อถือได้(reliable) และ สามารถจัดให้มีการศึกษาค้นคว้าความจริงได้อย่างมีระเบียบแบบแผนในรูปของระบบ (systematic study) นั้น อาจจะทำหนดขอบเขตเนื้อหาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ที่จะศึกษาทำความเข้าใจได้ดังนี้

1. ทำความเข้าใจถึงความหมายและขอบข่ายของการศึกษา สิ่งแวดล้อมของการบริหารรัฐ และ จริยธรรมทางการบริหาร

2. ศึกษาถึงพัฒนาการของการบริหารรัฐกิจ อันได้แก่พัฒนาการของการศึกษาการบริหารรัฐกิจ และการจัดกลุ่มแนวความคิดทางด้านการบริหารรัฐกิจ และศึกษาเจาะจงถึงการพัฒนาการศึกษาการบริหารรัฐ กิจในประเทศไทย

3. ศึกษาทำความเข้าใจเทคนิคและกระบวนการบริหาร อันได้แก่การวางแผนและบริหารนโยบาย สาธารณะ การจัดการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานคลัง ฯลฯ และ

4. ศึกษาถึงแนวโน้มของการศึกษาการบริหารรัฐกิจในอนาคต

ประโยชน์ของการเรียนรัฐศาสตร์

ประโยชน์ของการเรียนรัฐศาสตร์ ก็คือการเสนอแนวทางการกระจายทรัพยากรและการควบคุม พฤติกรรมของประชาชนให้แก่การเมือง ดังนั้นหัวใจของการศึกษารัฐศาสตร์ก็คือ "การสร้างเครื่องมือในการ นำพารัฐไปสู่การกระจายทรัพยากรและการควบคุมพฤติกรรมที่เป็นธรรม เครื่องมือดังกล่าวก็ได้แก่ ความเชื่อ ปรัชญา ทฤษฎี และอุดมการณ์" เพื่อขึ้นนำการเมืองไปสู่การกระจายทรัพยากรและควบคุมพฤติกรรมของ ประชาชนอย่างยุติธรรมนั่นเอง

ประโยชน์ของการเรียนรัฐประศาสนศาสตร์

ประโยชน์ของการเรียนรัฐประศาสนศาสตร์นั้น คือเป็นการหาความรู้จากหลายสาขาวิชา มา ประกอบกัน เพื่อให้ได้ความรู้จากรัฐประศาสนศาสตร์อย่างแท้จริง เพื่อนำไปปฏิบัติใช้ในการบริหารงานภาครัฐ ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างสูงสุด เช่น ผู้ที่จบการศึกษาออกมาแล้วทำงานเป็นผู้นำของ ประเทศ สามารถแก้ไขปัญหาและสร้างเสถียรภาพให้กับประเทศได้ แสดงว่าผู้นั้นได้นำความรู้ความสามารถจาก ที่เรียนมาประยุกต์ใช้ได้จริง ถึงอย่างไรก็ต้องใช้ความรู้ด้านอื่นประกอบด้วย แต่การเรียนรัฐประศาสนศาสตร์ก็ไม่ เจาะจงว่าจะต้องมาบริหารงานภาครัฐได้อย่างเดียว ยังสามารถนำมาบริหารงานภาคเอกชนได้ด้วยเช่นกัน

ในการที่เราศึกษาถึงขอบข่ายของรัฐประศาสนศาสตร์นั้นเป็นเพียงแนวทางในการเรียนรู้และให้ เกิดความคิดซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับผู้เรียนและผู้อ่านเท่านั้นและเป็นเพียงภาคทฤษฎี แต่การที่จะให้เห็นถึง ประโยชน์จากการเรียนรัฐประศาสนศาสตร์อย่างแท้จริงนั้น คือการที่เราสามารถนำทฤษฎีที่ได้มาจากการเรียนรู้

ประศาสนศาสตร์มาปฏิบัติได้จริงถึงจะแสดงว่าผู้ที่เรียนนั้นประสบความสำเร็จในการเรียนรัฐประศาสนศาสตร์ เพราะรัฐประศาสนศาสตร์ คือ การบริหารงานภาครัฐเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน

ความสัมพันธ์ระหว่างสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์และสาขาวิชารัฐศาสตร์

ในความเป็นจริงที่เกิดขึ้น คงปฏิเสธไม่ได้ว่า วิชารัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับวิชารัฐศาสตร์ (Political Science) ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ของสาขาวิชาหรือในแง่ของกิจกรรมก็ตาม ดังได้มีนักวิชาการกล่าวเปรียบเปรยไว้ว่า การเมืองกับการบริหารไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แต่เปรียบเสมือนกับเป็นสิ่งที่อยู่คนละด้านของเหรียญอันเดียวกัน

หรือในแง่มุมมองของผู้เขียนเห็นว่าถ้าเปรียบเสมือนต้นไม้ “รัฐศาสตร์” เป็นราก เป็นลำต้น ส่วน “รัฐประศาสนศาสตร์” เป็นกิ่งก้าน ใบ ของต้นไม้ ส่วนดอกไม้ หรือผลไม้ เป็นผลผลิตที่ทำให้สาธารณชนได้รับประโยชน์ จากสองศาสตร์ดังกล่าว

ในแง่ของแนวทางการศึกษาและเนื้อหาสาระทางวิชาการแล้ว ในอดีตคนโดยทั่วไปมักคิดว่าวิชารัฐประศาสนศาสตร์เป็นสาขาย่อยของวิชารัฐศาสตร์ เพราะผู้ที่ให้ความสนในศึกษาวิชานี้ส่วนใหญ่เป็นนักรัฐศาสตร์ แม้จะมีนักวิชาการในยุคเริ่มต้นที่มีการศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (ค.ศ. 1900-1926) เช่น แฟรงค์ กูดเนอร์ (Frank J. Goodnow) เลียนาร์ด ไวท์ (Leonard D. White) พยายามที่จะเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแยกการบริหารออกจากการเมืองให้เด็ดขาด พยายามที่จะบอกว่า ทั้งสองฝ่ายสามารถแยกออกจากกันได้ ไม่มี ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน (Nicholas Henry, 2004 : 30) แม้ในระยะเวลาต่อมา คือในช่วง ค.ศ.1960 เป็นที่ยอมรับกันในวงวิชาการว่า วิชารัฐประศาสนศาสตร์ไม่ได้เป็นสาขาย่อยของวิชารัฐศาสตร์ แต่ก็ยอมรับกันว่า ทั้งสองสาขาวิชามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ไม่สามารถแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด ทั้งนี้เพราะการศึกษาของทั้งสองวิชา ต่างมีความพยายามในการที่จะหาคำตอบสำหรับใช้ในการจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการปกครองและบริหารกิจการของบ้านเมือง ซึ่งถือว่ามีความมุ่งเดียวกัน จึงทำให้การศึกษาทั้งสองมีจุดสนใจร่วมกัน

ส่วนในแง่กิจกรรม การบริหารรัฐกิจ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานสาธารณะที่เป็นการดำเนินการเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ ซึ่งต้องอาศัยบุคลากรทั้งจากฝ่ายการเมืองและฝ่ายบริหารราชการประจำ มาทำงานร่วมกัน ดังนั้นการดำเนินงานของหน่วยงานราชการและฝ่ายข้าราชการประจำคงหลีกเลี่ยงไม่พ้นจากการที่จะต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ไม่มีการบริหารงานราชการใดที่สามารถ ปลอดภัยจากการเมืองได้ การบริหารราชการแตกต่างจากการบริหารงานประเภทอื่นๆตรงที่ต้องมีเรื่องของการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องนั่นเอง แม้จะมีการกำหนดถึงบทบาท ภาระหน้าที่และอำนาจหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายไว้ว่า

ฝ่ายการเมืองเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย และกำกับ ควบคุมให้มีการดำเนินงานตามนโยบาย ส่วนฝ่ายข้าราชการประจำมีภาระหน้าที่หลัก คือ การนำนโยบายที่ฝ่ายการเมืองกำหนด และมอบหมายให้ออกไปปฏิบัติจัดทำให้บรรลุผลตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของนโยบายนั้นๆ แต่ในความเป็นจริงแล้ว การทำหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายไม่สามารถแยกออกจากกันได้เด็ดขาด แต่ทั้งสองฝ่ายต้องมีการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันตลอดเวลา เพื่อให้การปกครองและการบริหารกิจการงานของบ้านเมืองสัมฤทธิ์

วิจารณ์และสรุปผล

วิจารณ์ หลักรัฐศาสตร์

รัฐศาสตร์ (Political Science) ในความหมายทั่วไป จะมีความหมายครอบคลุมทั้งความเป็น ศาสตร์เกี่ยวกับรัฐความเป็นศาสตร์เกี่ยวกับการปกครอง และความเป็นศาสตร์เกี่ยวกับการเมือง ดังต่อไปนี้

1. ความเป็นศาสตร์เกี่ยวกับรัฐ มุ่งอธิบายเกี่ยวกับรัฐในมิติต่างๆ เช่น การกำเนิดของรัฐ องค์ประกอบของรัฐ หน้าที่และจุดมุ่งหมายของรัฐ พัฒนาการของรัฐ รูปแบบของรัฐ โครงสร้างของรัฐ อำนาจอธิปไตยของรัฐ การรับรองรัฐสูงสุดในการปกครองประเทศ

2. ความเป็นศาสตร์เกี่ยวกับการปกครอง มุ่งอธิบายเกี่ยวกับอำนาจสูงสุดในการปกครองของรัฐ รูปแบบและกลไกสถาบันในการปกครองของรัฐ แบบแผนและกระบวนการในการปกครองของรัฐ ความสัมพันธ์ทางอำนาจ ระหว่างการปกครองส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น กระบวนการตรากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

3. ความเป็นศาสตร์เกี่ยวกับการเมือง มุ่งอธิบายลัทธิอุดมการณ์ทางการเมือง โครงสร้างสถาบัน และการทำหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง พัฒนาการทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง การระบอบการทางการเมือง การควบคุมตรวจสอบทางการเมือง และการลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

วิจารณ์หลักรัฐประศาสนศาสตร์

รัฐประศาสนศาสตร์หรือบริหารรัฐกิจ(Public Administration)พิจารณาได้เป็น 2 นัย คือ

1. ในฐานะเป็นสาขาวิทยาการศึกษา (discipline of study) เรียกว่า วิชารัฐประศาสนศาสตร์ หรือวิชาบริหารรัฐกิจ ซึ่งเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐเป็นศาสตร์หรือวิชาการ ซึ่งสามารถศึกษาได้อย่างมีระบบมีกฎเกณฑ์และหลักการ

2. ในฐานะที่เป็นกิจกรรม(activities)ซึ่งมีความหมายตรงกับคำว่า การบริหารงานสาธารณะหรือกิจกรรมการบริหารงานสาธารณะซึ่งครอบคลุมทั้งการบริหารราชการ ทั้งราชการพลเรือนและทหารเป็นกิจกรรมที่ราชการปฏิบัติและต้องปฏิบัติ และรัฐประศาสนศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยหลักและวิธีการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบายที่วางไว้โดยมุ่งเสาะหาหลักการและวิธีการที่จะใช้ในการปฏิบัติให้รัดกุมและมีประสิทธิภาพขึ้น ดังนั้นรัฐประศาสนศาสตร์ จึงเป็นเรื่องของการกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนในการดำเนินงาน การแบ่งแยกหน้าที่และความรับผิดชอบ การบังคับบัญชา ตลอดจนการประเมินผลการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งคือ เป็นวิชาที่ว่าด้วยศิลปะและศาสตร์การบริหารราชการของประเทศ เพื่อมุ่งถึงการประหยัด และประสิทธิภาพเป็นสำคัญ

สรุปความต่างของสาขาวิชารัฐศาสตร์กับสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

รัฐศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของรัฐ อำนาจรัฐ โครงสร้างทางอำนาจ ความสัมพันธ์ทางอำนาจภายในรัฐ การเมืองการปกครอง การบริหารประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นต้น

รัฐประศาสนศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการในภาครัฐโดยบูรณาการความรู้จากหลายๆ ศาสตร์มาใช้ในการบริหารจัดการทั้งรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และสังคมศาสตร์อื่นๆ จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นสหวิทยาการสังคมศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์ประยุกต์ โดยแต่ละมหาวิทยาลัยก็จะเรียกแตกต่างกัน เช่น คณะรัฐศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการปกครอง วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ โดยขึ้นอยู่กับการเน้นหนักในสาขาวิชาว่ามุ่งเน้นทางใดมากกว่ากัน แต่ทั้งรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ต่างมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก รัฐประศาสนศาสตร์ เป็นการบริหารงานของภาครัฐที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริการสาธารณะและตอบสนองความต้องการของประชาชนด้วยความเสมอภาคและยุติธรรม โดยการบริหารจะต้องสัมพันธ์ 2 ภาคส่วน ทั้งของภาครัฐที่ไม่มีภารกิจแสวงหากำไร แต่มุ่งจะให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนส่วนใหญ่ ส่วนการบริหารภาคธุรกิจจะมุ่งเน้นเพื่อแสวงหากำไรและความอยู่รอดของธุรกิจ

สำหรับแนวโน้มปัจจุบัน รัฐประศาสนศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ได้รับความนิยมอย่างมาก หลายมหาวิทยาลัยจึงตั้งชื่อคณะว่า รัฐประศาสนศาสตร์ เรียงจบรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ไปทำงานอะไร..

มีหลายท่านมีความสงสัยว่าเมื่อเรียนจบสาขาวิชารัฐศาสตร์และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และจะไปทำงานอะไร ก็อาจจะพอตอบได้ว่าเมื่อเรียนจบไปแล้วสามารถเข้าไปทำงานในตำแหน่งต่อไปนี้ได้ เช่น ปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่การทูต พนักงานคดีปกครอง นักวิเคราะห์นโยบายและแผน งานวิเคราะห์งบประมาณ งานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือทำงานภาคเอกชนก็จะมีทางเลือกต่างๆมากกว่า หรือจะทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำงานเป็นนักการเมืองท้องถิ่น หรือข้าราชการประจำ เช่น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดเทศบาล นักวิชาการ เป็นต้น

Reference

- A-phaphirom, A. (2002). *Introduction to Political Science*, (2nd Edition). Bangkok: Odeonstore Press. (In Thai)
- George S. Gordon. (1975). *A Weekly Compilation of Releases from The Securities and Exchange Commission*. 6(11).
- Henry, N. (2004). *Public Administration and Public Affairs*, 9th Edition. DC: U.S. Government Printing Office:
- Ladawan Na Ayuthya,S. (2011). *Concept and Theory of Public Administration*, Chiang Mai: Thanut Printing Press. (In Thai)
- Leonard D, White. (1948). *Introduction to the study of public administration*. New York: Macmillan.
- Ramkhamhaeng Uiniversity. (2002). *Introduction to Enterprise Administration*, (9th Edition). Bangkok: Ramkhamhaeng Jiniversity Press. (In Thai)
- Nigro, Felix A. & Lloyd G. Nigro. (1977). *The new public personal Administration*,. Itasca,III : Pecock. 18)
- Sukhothai thammathirat University. (2011). *Sheets of Fuindamehtal Principle of Political Science*. (9th Edition). Nonthaburi : Sukhothait hammathirat University. (In Thai)
- Wilson, W. (1941). *Political Science Quarterly. The Study of Administration*, 54(4), 481-506

ผู้เขียน

อาจารย์สมพงศ์ บุญมาก

อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคศกราช ศูนย์ประสานงานสงขลา
47/6 ถนนลพบุรีราเมศวร์ ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110
e-mail : pongpong_2015@hotmail.com